

Riksantikvaren
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Tlf: 35 58 10 00
post@skien.kommune.no
Post: Pb. 158, 3701 Skien
Besøk: H.Ibsensgt.2
Bank: 2680.07.01049
Org. Nr.: 938 759 839

Kontaktperson

Deres ref.

Vår ref.
24/19161-2

Dato
27.06.2024

Innspill til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø - Høring av forslag

Dette er en felles høringsuttale et felles innspill for våre tre kommuner Skien, Porsgrunn og Siljan til forslag av Bevaringsstrategi for landbrukets kulturlandskap utarbeidet av Riksantikvaren. Høringsuttalen er behandlet administrativt av Grenland landbrukskontor.

Grenland landbrukskontor stiller seg positiv til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø. Gjennom SMIL ordning har vi jobbet lenge med å bevare kulturmiljø og kulturlandskap i landbruket. Frem til nå manglet vi en overordnet strategi for bevaring. Veldig positiv at det settes søkelys på å bevare, bruke og utvikle landbrukets kulturlandskap og de forskjellige landbruks- bygninger, deres rolle og historie knyttet til dem.

Riksantikvaren ønsker innspill på følgende tema:

1. Avgrensningen av strategien.
2. Deltemaene med tilhørende prioriteringer.

Høringsuttale:

Pkt. 1. Avgrensning

Vi synes at avgrensningen i forslaget er logisk og riktig.

Merknader:

Bevaringsstrategien er avgrenset til kulturmiljø knyttet til landbruksnæringene jordbruk, skogbruk og reindrift, og annen utmarksbruk som har tilknytning til disse næringene (herunder gårdssager, bygdemøller og småskala foredlingsvirksomhet). Avgrensningen er etter vår vurdering dekkende for landbrukets kulturmiljø i våre kommuner.

Vi er også enige i at utmarksaktiviteter som gruvedrift, fritidshytter, friluftsliv og liknende, samt moderne industriell foredling av landbruksprodukter, som meierier, slakterier, sagbruk og treforedling ikke er med i strategien.

I våre kommuner er det mange spor etter gammel gruvedrift og bergverksvirksomhet, men disse kulturminnene ivaretas gjennom andre bevaringsstrategier enn landbrukets kulturmiljø.

Derimot gårdssager, bygdemøller og annen småskala foredlingsvirksomhet som er nært knyttet til primærproduksjonen, kan være naturlig å inkludere i strategien.

Strategien gjelder hovedsakelig den materielle kulturarven – de fysiske sporene etter menneskets bruk av natur og landskap.

Pkt. 2 Deltemaene med tilhørende prioriteringer:

Valg av 4 hovedtema ser vi på som riktig og gjenspeiler de viktigste områdene det bør fokuseres på i bevaringsarbeidet.

I bevaringsstrategien for landbrukets kulturmiljø er valgt 4 deltemaer:

- Bygninger i jordbruket
- Jordbrukslandskapet
- Kulturmiljø i skogen
- Kulturmiljø etter reindrift

Merknader:

Bygninger i jordbruket

Vi er enige i prioriteringen av landbruksbygninger fra førindustriell tid, enhetslåver og seterbygninger. Dette er etter vår erfaring dekkende for viktige bygg i landbrukets kulturlandskap i våre kommuner.

Gjennom årene har landbrukskontoret brukt SMIL midler til utvendig vedlikehold av flere mindre bygninger i landbruket, som smier, seterbebyggelse, verksteder, torvhus mm. Ved istandsetting av mindre bygninger i landbruket har vi alltid samarbeidet med Kulturminneforvaltning i kommunen og hentet innspill og veiledning til restaureringsarbeid. Det ble ikke stilt krav til bruk etter istandsetting av mindre bygninger. Disse ble brukt som forsamlingslokaler, utstillingslokaler og til privat bruk.

Derimot bevaring av enhetslåvene er en større utfordring, siden disse bygningene ikke er tilpasset moderne drift og kostnad ved å sette disse i stand er høy. Bonden får heller ikke noen tilskudd til istandsetting av disse. Veileder «Gården som ressurs» fra LMD gir oss pekepinn om hvilke næringer er mulig å etablere på gården og det er hovedsakelig næring basert på gårdens ressurser. Innovasjon Norge gir tilskudd og lån til tilpasning av låvene ved utvidelse av husdyrproduksjon eller ved istandsetting av bygninger til annen næring basert på gårdens ressurser.

I 2009 kom rapport av prosjekt «Den raude låve», som ble utført i flere kommuner i Midt Telemark. Det ble utgitt inspirasjonshefte «Nytt liv for de raude låvene i Midt Telemark» som skulle inspirere eiere til ny mulig bruk av bygninger. I etterkant av prosjektet har gårdbrukere etterlyst tilskudd til istandsetting av de røde låver, som er uavhengig av krav til næring. Per i dag er det ingen støtte til istandsetting av de røde låvene ved etablering av alternativ bruk, som lager, kunstgalleri, selskapslokaler osv.

Bevaring av eldre landbruksbygninger kan være viktig for å ivareta kulturmiljøet, men kan også stå i konflikt med behov for modernisering og effektivisering av landbruksdrifta på den enkelte driftsenhet. Plassering av nye landbruksbygg vil ofte skje i tunet på gården og i nærheten av øvrig bebyggelse. Det skal tas hensyn til kulturmiljø ved planlegging av nybygg, men hensynet må veien opp mot behovet for modernisering og krav til kostnadseffektiv og rasjonell landbruksdrift.

Jordbrukslandskapet

Vi mener det er en riktig og viktig prioritering å utarbeide en oversikt over landbrukets kulturmiljøer av nasjonal interesse. Det vil være et nyttig verktøy for lokal arealforvaltning og virkemiddelbruk.

For å drive et rasjonelt og miljøtilpasset jordbruk er tekniske inngrep som drenering av jordbruksarealer nødvendig. Tekniske inngrep av ulik art i jordbrukslandskapet er derfor nødvendig i dagens landbruksnæring. Vi mener saksbehandlingsrutinene i kommunene for tekniske inngrep på landbruksarealer er gode, men at kvaliteten på registrering av bl.a. kulturminner kan være utfordrende. Både feil plassering av kulturminner i kart, og kulturminner som ikke er registrert. En kvalitetsheving av kulturminnekartleggingen i jord- og skogbrukslandskapet vil være et viktig tiltak

Grenland landbrukskontor Landbruk er positiv til å samhandle med Riksantikvaren og at det samordnes innsatsen slik at det tas vare på den mest verdifull kulturlandskap og kulturmiljø knyttet til landbruket. Vi er åpne for å bruke midler fra Kulturminnefond sammen med SMIL-midler og andre midler. Dessverre vår erfaring er at det er lite midler å hente fra Kulturminnefond til restaureringsarbeid av verneverdige bygninger i landbruket.

Kulturmiljø i skogen

Kommunene i Grenland er preget av et profesjonelt skogbruk som har pågått i århundrer. De store skogeiendommene har opp gjennom historien sysselsatt flere hundre ansatte sesongarbeidere til hogst og fløtning. Dette har etterlatt mange fløtningsanlegg og skogskoier som kulturminner fra en annen tid.

Erfaringsvis er aktiv bruk den beste bevaringen vi kan få bl.a. for skogshusvær. Utleie på åremål til private eller lag/foreninger har sørget for at mange av de gamle bygningene fortsatt er i god stand. Skogshusvær som ikke er i bruk vil ofte forfalle gradvis.

Per i dag er etterspørselen og betalingsviljen for spesielle kvalitetssortement av tømmer liten, og sagtømmeret prises stort sett likt. Vi vil derfor være varsomme med å anbefale skogeiere å binde kapital i produksjon av spesialsortement som det er utfordrende å få lønnsomhet i.

Som for jordbruksareal mener vi at saksbehandlingsrutinene i kommunene for tekniske inngrep i skogsarealene er gode, men at kvaliteten på registrering av bl.a. kulturminner kan være utfordrende. En kvalitetsheving av kulturminnekartleggingen i skogbrukslandskapet vil være et viktig tiltak.

Vi støtter tiltakene som har mål om kunnskapsheving om kulturmiljøet i skog, både for skognæringen og forvaltningen.

Med hilsen

Teresa Maria Dalen
landbruksrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Kopi til
Ebba Friis Eriksen
Jostein Løvdal